

TEN, CO SEŽRAL MEDVĚDA.

Zdeněk Pinc oslavil pětašedesáté narozeniny¹

Před několika lety jsem jako nový učitel Fakulty humanitních studií „zdědil“ povinnost opravovat konspekty studentů a vést kolokvia k jedné z tzv. důležitých knih – cestopisu Lévi-Strausse *Smutné tropy*. Anotaci knihy jsem změnil jen nepatrně: „Jedna z nejpozoruhodnějších antropologických knih. Žánrově těžko vymezitelná; je cestopisem, který však neдрží pohromadě jen sled viděného, ale zejména autorova metoda ‚čtení‘ společnosti. Je tedy vlastně přístižením antropologovy práce (pozorování a pokusu o porozumění) při činu.“ Zdeněk Pinc má tuto knížku velmi rád, a tak se domnívám, že ji do programu DK/IB zařadil právě on a že jsou to původně jeho slova. Rád bych v tomto jubilejním medailonu podobně přistihl, alespoň v několika fragmentech, Zdeňka Pince při činu. Připomněl tak čtenáři například zkratky IZV, DK/IB, KLIKOŽIV jako symboly institucí, které Zdeněk Pinc inicioval a které se staly samozřejmou součástí našeho nejen akademického života. Pro Zdeňka Pince je typické, že jeho akademický život souvisí s osobním.²

Zdeněk Pinc se narodil na konci války, v pětačtyřicátém, ve znamení vodnáře.

Jeho dětství se odehrávalo střídavě v rodné Příbrami a v Janských Lázních, kde se léčil z následků dětské obrny. Po maturitě na příbramském gymnáziu začal v roce 1963 studovat na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy obory filosofie – historie. Ze zájmu si později zapsal i indologii a divadelní vědu a konečně sociologii. Aktivně se angažoval ve studentském hnutí, psal do studentských časopisů. Do tzv. Pincárny chodili po sjezdu spisovatelů v roce 1967 se studenty diskutovat spisovatelé jako Ivan Klíma, Ludvík Vaculík, Alexander Kliment. V osmašedesátém mu Ivan Klíma nabídl práci v obnovených *Literárních listech*. Redaktorem *Literárních listů* se tak stal jako tříadvacetiletý student. O své promoci v roce 1969 vypráví jako o promoci na poslední chvíli. Ráno prý přišel seznam studentů, kteří nesmějí titul dostat, akademičtí funkcionáři však dopis „opomněli“. Po promoci nastoupil aspiranturu na FF UK jako odborný asistent u prof. Jana Patočky. Vedení fakulty mu však jako jednomu z „neperspektivních kolegů“ brzy vydalo zákaz vyučování. Tak vznikla myšlenka soukromých seminářů, v nichž se pak pokračovalo celá léta. Začátkem sedmdesátých let pracoval Zdeněk Pinc pro nakladatelství Albatros a pak v časopise *Zdraví*. Kvůli svým kádrovým materiálům však nesměl dále publikovat. Díky přátelům byl nakonec zaměstnán

¹ Název může být provokativní, trefný, zavádějící, nevhodný ... Tento je, spíš než tím vším, prostě neodbytný. *Ten, kdo sežral medvěda* je název divadelní hry Miroslava Krobota o Esky-mo Welzlovi. Když jsem se rozhodl napsat medailon Zdeňka Pince, vtíral se mi do hlavy a nemohl jsem se ho zbavit. Surová poetika názvu i trochu pábitelský, ale přitom neskonale dobrodružný cestovatelský osud Jana Welzla (plný peripetií,

odhodlání, smutku, obdivování i zpochybňování) vyvolával další a další asociace s životem Zdeňka Pince.

² Rád bych poděkoval Lucii Černé za rozhovory, které se Zdeňkem Pincem v rámci své bakalářské práce nahrála a přepsala, viz Lucie Černá: *Fragmenty jednoho věku. Životopisná zpráva Zdeňka Pince*. Bakalářská práce na FHS UK, Praha 2009, rkp.

u Správy sociálních služeb jako kurátor pro cikánské obyvatelstvo. Po podpisu Charty 77 nastoupil na umístěnku z pracovního úřadu do výrobního podniku svazu invalidů META, pracoval jako noční hlídač a potom jako systémový analytik a programátor v Podniku výpočetní techniky, přivydělával si jako chovatel ptactva.

V roce 1990 Pinc cítil potřebu vrátit se na svou alma mater, habilitoval se a stal se vedoucím katedry filosofie a společenských věd na Pedagogické fakultě. Později vedl i Ústav filosofie a religionistiky na FF UK. V roce 1993 otevřel jako ředitel nově založeného Institutu základů vzdělanosti bakalářský studijní program bakalářská studia humanity, který se stal později základem Fakulty humanitních studií. Na všech třech fakultách, kde působil, prosadil výrazné reformy studia a snažil se rozvíjet svoji představu o vzdělávání. Vychází z fenomenologie, věnuje se filosofii výchovy, etice, evropské tradici. Napsal velké množství esejů do *Literárních listů* nebo do jiných periodik, ať již pod svým vlastním jménem nebo pod jménem některého „pokryvače“, po roce 1990 pravidelně přispíval do časopisu *Přítomnost*. Velká část jeho krátkých statí pak vyšla i knižně: *Počítat do pěti* (1998), *Fragmenty k filosofii výchovy* (2000), *Antropologie a etika* (2003).

Tímto strohým výčtem sice můžeme dosavadní životní osudy Zdeňka Pince faktograficky zarámovat, těžko je ale pochopíme. K tomu snad přispěje několik dalších krátkých črt.

Handicap. Berle a život s handicapem patří ke Zdeňku Pincovi od dětství. Ve čtyřech letech onemocněl dětskou obrnou, „americkou nemocí“, kterou do Československa přivekl spojenci, jak

hlásala později propaganda. Jeho vůbec první dětská vzpomínka je na nemocnici, která vypadá spíš jako márnice. Dva muži v bílých pláštích stojí nad jeho tělem a dorozumívají se o tom, že dětské tělíčko tohle nevydrží. Vzpomínka je spojena s výraznou potřebou jim říci, že to není pravda. Zdeněk Pinc nemoc přestál, i když mu zůstala ochrnutá pravá část těla. Později se díky rehabilitaci podařilo ochrnutí v horní části těla překonat, pravá noha však zůstala silně atrofovaná. Po nějaké době začal chodit o berličích, rád plaval, naučil se jezdit na kole, hrál fotbal. Zprvu ho sice odmítali, ale později dokázal své kamarády přesvědčit, že je normální, když si s nimi hraje. Dokonce prosadil pravidlo, že pravá Cempova berle není „ruka“.

Od útlého dětství se v jeho životě střídaly dlouhé měsíce strávené v Janských Lázních s obdobími, kdy ho pustili domů. Pro pobyty v lázních si vytvořil jakousi teorii souvislého snu, z něhož se jednou musí probudit. Ve dvanácti letech si vynutil, že již do lázní jezdit nebude. Postižené děti se podle jeho slov rozdělí do dvou skupin. Větší část se přizpůsobí životu mezi postiženými, přijme toto prostředí za přirozené a mezi zdravými se v podstatě cítí špatně. Zdeněk si naopak vytvořil vlastní fikci, že nemocný vlastně není. Bylo samozřejmě bolestné být konfrontován se situacemi, kdy se takové přesvědčení ukáže jako nereálné, například v tanečních. Jenže Zdeněk jako by si to nikdy nepřipouštěl. Vzpomínám na jeden výlet s Václavem Cílkem, jehož se Zdeněk Pinc zúčastnil. Stoupal cestami i necestami, otíral pot z čela a na závěr, když jsme zmizeli v podzemí, skočil za námi (svými studenty) do hluboké jeskyně – bez rozmyslu, jak se dostane ven.

Sobota 20-24 hod.
Neděle 17-22 hod.
TANEČNÍ ORCHESTR
JOSEFA
KADLECE
Orchestra of Dance
UZMÁRYNKÁ
JUDITA MATOUŠEK

3
LITERATURA
KROK
KROK
KROK

REALISTICKÉ DIVADLO
KROK
KROK
KROK

D DIVADLO
KROK
KROK
KROK

divadlo S. K. Neumaera
Samotar
KROK
KROK
KROK

ESMAJOT
KROK
KROK
KROK

THEATRO
KRAL JERGI
POPRAŠ
KROK
KROK
KROK

DIVADLO
KROK
KROK
KROK

AT-PIER
KROK
KROK
KROK

Eden
KROK
KROK
KROK

EDEN
KROK
KROK
KROK

DIVADLO
KROK
KROK
KROK

LOUHY
KROK
KROK
KROK

Zdeněk Pinc občas o svém handicapu mluví, dokonce si vypsal seminář k antropologii postižení. O své dětské chorobě dnes říká, že s ním měl zřejmě Hospodin nějaký záměr a strhl ho z cesty, kterou se ubírala většina jeho příbramských spolužáků. „Asi bych byl dneska opilej štajgr, který svůj život spíše promarnil. Tím nechci říct, že v tom vyvolení, a já té své nemoci dneska rozumím jako vyvolení, ne jako prokletí, jsem se osvědčil. Po třech desetiletích svého života jsem se začal snažit ve své roli osvědčit, snažil jsem se přestat být netrpělivý a přestat uvažovat o tom, k čemu je to dobré, co se se mnou děje“ (*K věcem samým. Sborník Zdeňkovi Pincovi k šedesátým narozeninám*. Praha 2005, s. 23). Nejde ani tak o to přemýšlet o záměru Hospodina jako o připravenost říci, tu jsem, poslouchám.

Knihy. Čtete-li nějaký příběh, je to, jako byste mohli uzávorkovat svůj vlastní život, odpočinout si od něj, a naopak s účastí pozorovat, jak se všechno děje někomu jinému. Nějak podobně vysvětluje Zdeněk Pinc, proč byl od dětství vášnivým čtenářem. V mládí se rozhodl přečíst celou okresní knihovnu v Příbrami. Postupoval systematicky po regálech, každý týden si půjčoval nové knihy. Rozdělil je na ty, co stojí za to přečíst, a ty ostatní, a tak měl podle svých slov skutečně každou knihu v ruce.

Univerzitní knihovna se již celá přečíst nedala, a tak bylo třeba ustoupit od tohoto totálního pojetí. Vyhledávat důležité knihy, řídit se doporučeními učitelů a přátel, ale především knihy číst a mluvit o nich,

patřilo nejen ke studiu, ale ke studentskému životu vůbec. „Nejdůležitější otázka naší generace v dobách našeho studia byla: Už si četl tuto knihu? Byla hanba odpovědět, že ne.“ Dnes je situace jiná a odpověď na tuto otázka získala zvláštní a smutnou podobu: „Už ji mám okopírovanou.“ Zdeněk Pinc tak cituje hlas Václava Bělohradského a nezaznívá v tom jen povzdech nad knižní produkcí, jejíž objem výrazně překračuje lidskou kapacitu, zejména chce-li člověk číst i literaturu z jiných oborů. Prožitek omezených možností v socialistickém Československu a nová situace svobodného přístupu do „západních“ univerzitních knihoven jej vedly k úvahám o nutnosti sdílení určité čtenářské zkušenosti. Není proto náhoda, že v devadesátých letech byl Zdeněk Pinc řešitelem grantu Edice základní vědecké literatury pro humanitní studia. Myšlenka určitého společného základu pro všechny obory, který se vytváří četbou stejných knih, pak vedla na Fakultě humanitních studií k tzv. programu DK/IB (důležitých knih/important books).

Kdo, když ne já. Studijní léta Zdeňku Pincovi potvrdila, že i člověk s handicapem může být ve společnosti úspěšný. Ve všech kolektivech hrál v nějakém smyslu jednu z vůdčích rolí, což ho velmi uspokojovalo. Pro začátky studentského hnutí šedesátých let byly důležitým místem studentské koleje. Vznikaly zde sociální vazby, diskutovalo se, plánovaly se reálné i nereálné věci. První významné studentské hnutí šedesátých let vzniklo na tzv. fujtajflu, fakultě technické a jaderné

fyziky, kde většina aktivních studentů byla mimopražská a bydlela na koleji. Zdeněk Pinc s trochou nadsázky vypráví, že se stal „důležitou sociální silou“ díky tomu, že na koleji ve Slavíkové ulici, kde bydleli filosofové, právníci a medicí, měl strategický pokoj v přízemí, kam se dalo vlézt oknem. Většina nočních „ožrálců“ návratů a dámských návštěv, které se musely vyhnout vrátnici, se tak odehrávala za jeho pomoci.

V tomto prostředí pak v jedné pražské hospodě vymysleli s Vladimírem Macurou KLIKOŽIV (KLIKu Opozičních ŽIVlů). Vlastně šlo o studentskou recesi a charakteristicky také o zkoušku, co se stane, když se KLIKOŽIV postavil v roce 1964 proti oficiální kandidátce do fakultního výboru na filosofické fakultě své kandidáty. K údivu iniciátorů pak prošlo do 13členného výboru všech 12 kandidátů. Studenti prostě volili ty, o nichž věděli, že je nedoporučil nikdo shora. Cesta studentským hnutím začala.

Jak Zdeněk Pinc zažíval atmosféru šedesátých let? V roce 1960 byla přijata socialistická ústava, v níž byla zakotvena vedoucí role komunistické strany. Fakticky tak skončil třídní boj. Přiznávají se některé chyby při budování socialismu, dokonce zločiny, které bylo třeba odsoudit a napravit. Nastoupená cesta ale byla správná. Lidé, s nimiž se Zdeněk Pinc na fakultě setkal a které obdivoval, byli do jisté míry přesvědčeni, že by se s tím komunistům mělo pomoci, že je společnost napravitelná jen zevnitř. Kdo by to měl udělat, když ne my? Rok 1963, kdy přišel na filosofickou fakultu, byl politicky považován za milostivé léto. Došlo k velkému uvolnění v kultuře a na filosofické fakultě díky ochranné ruce děkana

prof. Klady vyučovalo mnoho skvělých učitelů. Byla to doba velkých vzorů a doba velkého zapálení pro věc, vzpomíná Zdeněk Pinc.

O ptactvu a cikánech. Ptáci i cikáni jsou zejména v lidovém pojetí spojováni s volností. To je ale omyl. Většina ptačích druhů se chová teritoriálně a k tomu jsou ptáci stejně jako všechna zvířata adaptováni pouze na svou živočišnou niku. I karlíňští a žižkovští cikáni (označovali se tehdy sami jako Cikáni), které měl Zdeněk Pinc jako kurátor pro cikánské obyvatelstvo na starosti, byli svázáni svými tradicemi, příbuzenskými vztahy, kulturními vzorci. Jak cikáni, tak ptáci přirostli Zdeňku Pincovi k srdci. Věnoval jim velké množství času, žil s nimi, mluvil s nimi, přemýšlel o nich, pozoroval je. Ptačí chov představoval pro Zdeňka Pince zprostředkovaný kontakt s přírodou, když normální kontakt byl pro jeho postižení omezený. Oddíl cikánských dětí se stal po odchodu z fakulty jeho hlavní životní náplní. Role, která neměla v obou případech prvotně vědeckou ambici, role zúčastněného, respektive silně angažovaného pozorovatele, však přinášela pozoruhodné vhledy do chování aktérů. Většina studentů Zdeňka Pince tak slyšela, že nemají doma na Vyšehradě krkavce, ale krkavec Boris má je a oni se mu v jeho očích jen starají o majetek. Znají také cikánské pojetí pravdy jako *čačipen*. Pravda je doslova to, co je milé říci, a tak se studenti při výzkumech nediví, když jim informátoři říkají to, co jim na očích vidí.

Idea univerzity. Úvodní přednášky a letní školy IZV měly povahu iniciačních rituálů. Zdeněk Pinc na nich mluvil zejména o tom, že dosud nás učili, jaký svět je, kdežto nyní se budeme muset naučit žít

v alternativách: „Ve výchově je to tak, že až řekneme do maturity člověk nemá být vychováván příliš alternativně, má někam patřit, má být součástí nějaké tradice, má mít předky. Později si člověk naopak potřebuje uvědomit, že existují i jiné způsoby.“ Řečeno s Hegelem: „Vzdělanost je přítomná tam, kde se jeden snaží porozumět myšlenkám druhého, ačkoliv je nesdílí.“ Zdeněk Pinc ilustroval tuto situaci – jak jinak než – osobním zážitkem s dnes již pomalu legendárními sousedy. Pincovi i Šimáčkovi žili v jednom příbramské domě, kde bylo zvykem mezi jednotlivými rodinami recipročně vyměňovat to, co hospodyně v sobotu napekly. Šimáčkovi však byli rodina, která byla v očích Pinců trochu podivná. Patřila do kategorie „Oni“: chovali se zvláště, divně to u nich vonělo, byli podezřelí. Jako malý kluk měl tedy Zdeněk zásadu, že od Šimáčků by nic nesnědl. Jednou ale zhltl pokrm ležící na stole a teprve potom mu maminka škodolibě sdělila, že to bylo od Šimáčků. Udělal tak zkušenost, že i od Šimáčků se dá jíst.

Domnívám se, že nás chtěl přesvědčit o tom, že *scholé* (volný čas), který je nám pobýváním na univerzitě dán, možnost setrvávat v teoretickém životě, je tu od toho, abychom dokázali chápat svobodu. Abychom se naučili utvářet si vlastní úsudek a nejen sdíleli obecná mínění, a to navzdory tomu, že žijeme, jak říká Gadamer, ve společnosti, jejíž uspořádání podporuje a odměňuje především schopnost zabydlet se a zařídit ve světě plném strojů. V případě Zdeňka Pince zde navíc silně zaznívá role učitele, jak ji chápe Hannah Arendtová, totiž jako úkol pozvat mladé lidi k převzetí odpovědnosti za svět.

Pro sborník k šedesátinám Zdeňka Pince našel Václav Cílek koncept své

přednášky z prvních roků IZV. Rád bych z něj ocitoval tři útržky: „Specifikem IZV by mohla být výchova osobností. Velcí učitelé sdělují kromě své disciplíny také sebe. Sdělují sebe, protože to je jediný způsob, jak se studenti mohou stát sami sebou. ... Zdeněk Kratochvíl interpretuje výrok ‚poznej sám sebe‘ jako ‚uskutečňni, kdo jsi‘. ... Student je tu ovšem od toho, aby se ptal, ukazoval svoji nevzdělanost, a když se něco dozví, aby tomu moc nevěřil“ (*K věcem samým*, s. 15). Takové snad IZV bylo a od roku 2000 je snad taková i Fakulta humanitních studií.

Navzdory názvu, který jsem „nedostal z hlavy“ a nevymyslel lepší, Zdeněk Pinc medvědy spíše nežere. Tisíce jeho žáků však z jeho přednášek o medvědech leccos vědí. Minimálně to, že medvěd ví, kde je med. Proto je to med-věd. Nebo ne?

Ondřej Skripnik

Biennale2013

Návštěva loňského benátského Biennale výtvarného umění šestičlennou studentskou výpravou z Fakulty humanitních studií UK, vedenou učitelem A. Svobodou a J. Vančátem, měla za úkol reflektovat pro kreativní modul trendy, které Biennale jako jedna z nejvýznamnějších světových přehlídek nabídne. Přinesla však neočekávané překvapení – ze společných diskusí o progresivních uměleckých trendech, které by mohlo Biennale odhalit, se naopak ukázalo, že takové rysy poslednímu Biennale nejenže chybějí, ale že celá akce je naopak v podstatné míře zatížena manýristickými rysy děl, která se ukazují jako regresivní a přežilá.